

**TERVEEMPI POHJOIS-SUOMI (2009-2011)
KAINUUN OSAHANKE
”Kainuun hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen
toimenpidekokonaisuus”**

TOIMINTASUUNNITELMA

1. PERUSTIEDOT

Projektin nimi: Terveempi Pohjois-Suomi Kainuun osahanke /Kainuun hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpidekokonaisuus
Tulosityksikönumero: 1079260400
Projektinumero:1021177
Tavoiteohjelma: KASTE
Toteutusaika: 1.3.2009 - 31.10.2011
Toiminta-alue: Kainuu
Hallinnoija: Kainuun maakunta -kuntayhtymä Sosiaali- ja terveystoimiala
Hankkeen vastuhenkilö: Marita Pikkarainen
Vastuuhenkilön osoite: Urho Kekkosen katu 2-4, 2.krs 87100 Kajaani
Postiosoite: PL 400, 87070 Kainuu
Projektin yhteyshenkilö: Merja Vikström
Projektityöntekijät: Merja Vikström
Yhteyshenkilön osoite: Linnankatu 18 A 12, 4. krs 87100 Kajaani
Postiosoite: PL 400, 87070 Kainuu

2. TAUSTA

Hyvinvointi ja terveyden edistäminen voidaan määritellä väestön terveyden ja toimintakyvyn lisäämiseksi, sairauksien ja tapaturmien ennaltaehkäisemiseksi sekä väestön terveyserojen kaventamiseksi. Yksilön näkökulmasta hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen voidaan käsittää prosessiksi, joka antaa yksilöille entistä paremmat mahdollisuudet hallita hyvinvointiaan ja terveyttään sekä siihen vaikuttavia taustatekijöitä.

Terveyden, toimintakyvyn ja hyvinvoinnin edistäminen, sosiaalisten ongelmien ehkäisy sekä kuntalaisten osallisuuden vahvistaminen ovat tärkeimpiä näkökulmia, kun pyritään väestön yleisen hyvinvoinnin parantamiseen ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen ja kustannusten kasvun hallintaan. Terveyttä edistäviä päätöksiä tarvitaan kaikilta yhteiskunnan sektoreilta ja tasoilta ja erityisesti kuntajohto on avainasemassa terveyden edistämistyössä. (STM 2007.)

Kainuu toimintaympäristönä poikkeaa hallintokokeilullaan muusta valtakunnasta. Hallintokokeilu jatkuu vuoteen 2012 saakka. Kainuussa sosiaali- ja terveydenhuollon kehittäminen on koottu yhteen. Tavoitteena on ollut kehittämistoiminnan tehostaminen ja vaikuttavuuden lisääminen. Kehittämistoiminta liittyy kiinteästi Kainuun maakunta -kuntayhtymän strategisiin suunnitelmiin, maakuntasuunnitelmaan, -ohjelmaan sekä muihin sosiaali- ja terveystoimialan suunnitelmiin. Kainuun maakuntasuunnitelmassa ja -ohjelmassa hyvinvoinnin kehittäminen on keskeisessä asemassa. Hallintokokeilu on mahdollistanut resurssien yhteen kokoamisen ja helpottanut eri toimijoiden sitoutumista maakunnallisiin tavoitteisiin.

Kainuun hallintokokeilun aikana on välittynyt kunnista ja kentältä tarve saada luotua kestäviä suuntaviivoja kainuulaiseen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöhön.

Kokemus hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä vuosina 2005 - 2008 on nostanut keskeisesti esille tarpeen kehittää hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteita ja johtamista. Lisäksi koetaan tarpeelliseksi luoda pysyvät tukirakenteet ja toimintakulttuuri terveyttä ja hyvinvointia kehittävään yhteistyöhön Kainuun maakunta –kuntayhtymän ja Kainuun kuntien ja muiden toimijoiden kesken.

Terveempi Pohjois-Suomi hankkeen taustalla Kainuussa on pitkäaikainen yhteistyö Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL; entinen STAKES ja KTL) kanssa. Yhteistyössä on toteutettu selvitystyö jonka avulla on saatu tietoa mm kainuulaisten terveydestä ja terveystyöskäytymisestä erityisesti aikuisväestön kohdalta. Vuonna 2008 on otettu osittain käyttöön IVA+ menetelmä päätöksenteon tueksi maakunnan sosiaali- ja terveyslautakunnassa. Menetelmän käyttöä tullaan vähitellen laajentamaan koulutustoimialalle ja maakuntahallintoon sekä Kainuun kuntiin.

Kainuulaisten terveydentila on parantunut viime vuosikymmeninä. Kuitenkin sosioekonomiset terveyserot ovat pääasiassa jyrkemmät kuin koko Suomessa keskimäärin. Tämä näkyy etenkin vähemmän koulutettujen joukossa, joilla huono terveys ja terveyttä vaarantavat elintavat ovat yleisempiä korkeammin koulutettuihin verrattuna.

Kainuun maakunta -kuntayhtymän strateginen suunnitelma vuosille 2007-2015 ohjaa maakuntien toimijoita kiinnittämään huomioita väestöryhmien välisiin eroihin ja käynnistämään konkreettisia toimenpiteitä, joilla voidaan vaikuttaa sosiaaliseen eriarvoisuuteen ja elintapoihin.

3. PROJEKTIN KOHDERYHMÄT

Hankkeen kohderyhmien rajaaminen yksityiskohtaisesti on haastavaa. Kohderyhmäksi voidaan määritellä kaikki kainuulaiset, maakunnan ja kuntien päättäjät ja viranhaltijat sekä lukuisa joukko kolmannen sektorin toimijoita. Kohderyhmäkäsité tässä yhteydessä on hyvin liikkuva. Hankkeella katsotaan olevan ainakin seuraavat kohderyhmät.

3.1 Kainuun maakunnan ja kuntien päättäjät ja viranhaltijat

Kunnat ovat keskeisiä toimijoita ja vastuunkantajia hyvinvointia ja terveyttä edistävässä työssä. Kainuussa maakunnallinen sosiaali- ja terveystoimi on luonnollinen toimija hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä nimenomaan asiantuntijana ja aloitteentekijänä. Vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä kuuluu kunnan ylimmälle johdolle ja kuntayhtymissä kuntayhtymän johdolle. Sekä maakunnan että kuntien viranhaltijat ja päättäjät ovat hankkeen kohderyhmä.

3.2 Kainuulaiset asukkaat

Yhtenä hankkeen tavoitteena on lisätä kansalaisten osallisuutta ja mahdollisuutta vaikuttaa niin palvelujen saatavuuteen kuin myös palvelujen laatuun. Kansalaiset toimivat aktiivisemmin kehittäjäasiantuntijoina uusien toimintamallien kokeilussa.

Maakuntaohjelmassa nousee esille yksilön osallistumisoikeuden edistäminen niin, että asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on edellytykset osallistua sekä vaikuttaa maakunnan toimintaan ja sen kehittämiseen.

3.3 Kainuulaiset toimijat

Hankkeen kolmantena selkeänä kohderyhmänä ovat Kainuussa toimivat järjestöt, yhteisöt, seurakunnat ja toimijat. Maakuntaohjelman mukaan kolmas sektori Kainuussa on vahva maakunnallinen toimija, joka ymmärretään sekä osaksi palveluketjua, että kansalaisyhteiskuntatoimijaksi. Maakuntasuunnitelmassa nostetaan esille hyvinvointipalvelusektorilla toimivat palveluntuottajat.

4. TAVOITTEET, KEINOT JA VAIKUTUKSET

Terveempi Pohjois-Suomi Kainuun osahankkeesta voidaan nostaa esille neljä tavoitekokonaisuutta joissa kaikissa yhdistävänä tekijänä on terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Jokainen tavoitekokonaisuus käydään seuraavassa yksityiskohtaisemmin läpi ja liitteiden avulla on kuvattu keinoja, vaikutuksia ja mahdollisia mittareita joilla voidaan arvioida tavoitteiden toteutumista.

4.1 Hyvinvointikertomustyö Kainuun kunnissa ja Kainuun maakunta – kuntayhtymässä.

Hankkeen aikana Kainuun maakunta –kuntayhtymään ja jokaiseen kuntaan valmistuu hyvinvointikertomus. Hyvinvointikertomusten laatimisessa avainasemassa on kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmät. Kertomusten laatimiseen osallistuvat myös eri hallinnonalojen asiantuntijat yhdessä, jolloin tuloksena on tiivis katsaus kuntalaisten hyvinvointiin ja terveyteen sekä siihen vaikuttaviin tekijöihin, kuten väestön elinoloihin, kunnan hyvinvointipolitiikkaan ja palvelujärjestelmän toimivuuteen. Hyvinvointikertomuksessa nostetaan esiin väestön hyvinvointitarpeet ja arvioidaan toteutunutta toimintaa ja voimavaroja suhteessa näihin tarpeisiin.

Kainuun maakunta -kuntayhtymän hyvinvointikertomuksessa tarkastellaan koko maakunnan väestön hyvinvoinnin ja terveydentilaa. Hyvinvointikertomukseen koottua tietoa voidaan hyödyntää koko maakunnan toimintaan vaikuttavan hyvinvointistrategian laadinnassa johon kytketään viranhaltijaorganisaation lisäksi luottamushenkilöhallinto ja mahdollisesti myös muut kuntayhteisössä toimivat kuten elinkeinoelämän, järjestöjen ja koulutusinstituutioiden edustajat. Tarkempi suunnitelma [liitteessä 1](#)

4.2 Kansalaisten osallisuuden ja osallistumisen vahvistaminen

Kansalaisten osallisuutta vahvistetaan luomalla ja pilotoimalla asiakaspalvelujärjestelmä, jonka kehittämisessä hyödynnetään tulevia käyttäjiä ja heidän asiantuntemusta. Palvelujärjestelmä mahdollistaa välittömän puuttumisen ongelmakohtiin asiakaspalvelussa ja jatkuvan laadunarvioinnin tuotetuissa palveluissa. Lisäksi tavoitteena on, että kansalaisten aloitteiden tekeminen helpottuu.

Toimenpiteet toteutetaan yhteistyössä eri alojen toimijoiden kanssa. Uudet käytänteet tuodaan esille kansalaisvaikuttamisen työryhmän kautta. Hankkeen aikana luodaan järjestelmiä jotka helpottavat kuntalaisten tiedon- ja palvelunsaantia terveys- ja hyvinvointierojen kaventamisen näkökulmasta.

Tarkempi suunnitelma [liitteessä 2](#).

4.3 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteiden ja johtamisen kehittäminen ja vahvistaminen.

Kainuun maakunnassa toimii jo alueellinen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen työryhmä. Työryhmän tavoitteena on toimia koordinoivana elimenä jolloin tieto kulkee selkeämmin työryhmässä toimivien henkilöiden kautta paikalliselle tasolle. Ryhmän toimintakulttuuriin kuuluu herättää keskustelua, ylläpitää sitä sekä linjata maakunnallisesti merkittäviä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen liittyviä asioita. Hankkeen aikana luodaan Kainuun terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen rakenteellinen malli, joka tulee poikkeamaan peruskuntien mallista. Nyt hahmoteltava malli muistuttaa toimintakulttuuriltaan aluemallia ja siihen tultaneen liittämään voimakkaampi yhteistoimintamalli paikallisen terveyden ja hyvinvoinnin työryhmän sekä kolmannen sektorin toimijoiden suuntaan.

Tarkempi suunnitelma [liitteessä 3](#)

4.4 Kehitetään hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tietopohjaa ja seurantajärjestelmää.

Kainuun maakunnassa toteutetaan Alueellinen terveys ja hyvinvointitutkimus (ATH) yhdessä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kanssa. Tutkimuksen kohderyhmänä on 20 - 54-, 55 – 74- ja yli 75 -vuotiaat. Tutkimuksen tarkoituksena on kerätä seurantatietoa sellaisista terveyden edistämistoimien suuntaamisen ja vaikuttavuuden arvioinnin kannalta keskeisistä ilmiöistä, joista ei saada tietoa muista rekistereistä. Samanaikaisesti tutkimus toteutetaan myös Turun ja Oulun alueella. ATH tutkimuksen jälkeen Kainuun maakunnassa on käytettävissä kaikkien ikäluokkien kohdalta viimeisin tieto kansalaisten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvistä tekijöistä päätöksenteon tueksi niin maakunnassa kuin kunnissa. Tarkempi suunnitelma [liitteessä 4](#)

5. ORGANISAATIO JA JOHTAMINEN

”Kainuun hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpidekokonaisuus” –hanke on osa Terveempi Pohjois-Suomi hanketta jota hallinnoin Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri. Maksatus- ja valvontaviranomaisena toimii Länsi-Suomen lääninhallitus. Hallinnoinnista ja maksatuksesta on tehty erillinen sopimus PPSHP:n ja Kainuun maakunta –kuntayhtymän välillä. Hankkeen toteutusaika on 1.3.2009 - 31.10.2011 (Kainuussa 1.6.2009 alkaen). Kainuun alueella hankkeeseen liittyvästä hallinnoinnista vastaa Kainuun maakunta -kuntayhtymä. Hankkeella on Kainuun alueella yksi päätoiminen henkilö, projektipäällikkö, jonka esimiehenä ja raportoinnin kohteena on sosiaali- ja terveystoimialan kehittämispäällikkö.

5.1 Kainuun alueen projektiryhmä

Hankkeen projektiryhmän muodostaa Kainuun alueellinen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen työryhmä. Projektiryhmän kokoonpano on esitetty [liitteessä 5](#)

Projektiryhmän tehtävät ovat:

- Alueellinen ohjaus ja valvonta
- Asiantuntija-avun antaminen
- Aktiivinen linkki kuntien terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen työryhmän ja alueellisen vastaavan ryhmän sekä hankkeen välillä
- Hankkeessa tuotetun raportin ja materiaalin käsittely ja arviointi
- Tiedon välittäminen hankkeeseen liittyville tahoille

Projektiryhmä kokoontuu 3-4 kertaa vuodessa ja kokoontumiset pyritään järjestämään samaan yhteyteen alueellisen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen työryhmän kokousten kanssa.

5.2 Kainuun alueen työryhmä

Kainuun alueella hankkeella on pienempi työryhmä (4-6 henkilöä) joka koostuu hankkeessa lähellä olevista viranhaltijoista ja se kokoontuu tiiviimmin kuin projektiryhmä. Työryhmän tehtävät ovat

- asiantuntija-avun antaminen
- Kainuuta alueena koskevan materiaalin valinta
- koordinaatiohankkeelta tulevan materiaalin ja tiedon arviointi sekä jatkotyöstä Kainuun alueelle soveltuvaksi
- uusien innovaatioiden seuraaminen ja niiden tuominen hankkeen tietoon
- alueelta tulevan informaation jatkotyöstö hankkeen käyttöön
- projektiryhmälle menevien asioiden valmistelu
- projektiryhmältä tulevan palautteen käsittely ja jatkotyöstö hankkeen kautta alueelle

6. KUSTANNUKSET JA RAHOITUS

Kainuun osahankkeen kustannusarvio on yhteensä 346 700 € joka jakautuu eri vuosille oheisen taulukon mukaan. Yksityiskohtaisempi rahoitussuunnitelma on [liitteessä 6](#)

Rahoitussuunnitelma	2009	2010	2011	Yhteensä
STM 75%	121 950	71 400	66 675	260 025
Oma rahoitusosuus 25%	40 650	23 800	22 225	86 675
YHTEENSÄ	162 600	95 200	88 900	346 700

7. RAJAPINNAT LINJAORGANISAATIOON JA SIDOSRYHMIIN

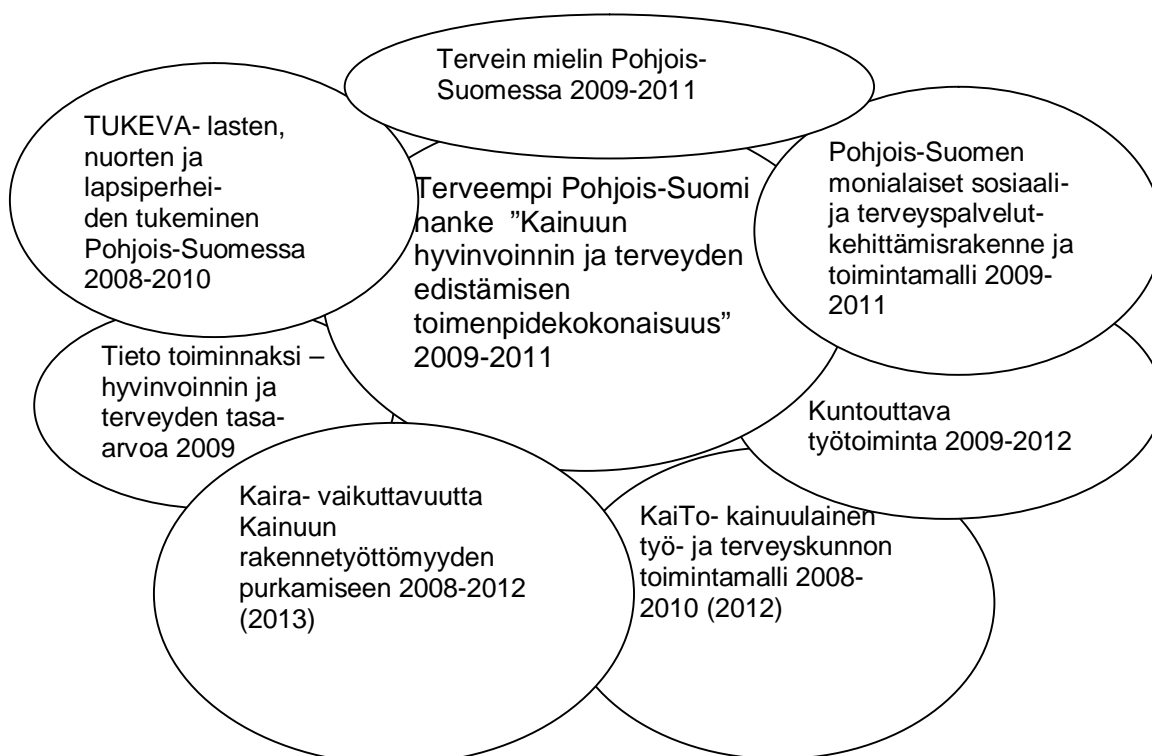
Hankkeella on rajapintoja Kainuun maakunta –kuntayhtymään niin organisaatiotasolla kuin hankkeiden kautta. Sidosryhmistä tärkeimpinä ovat kaikki Kainuun kunnat sekä kolmannen sektorin toimijat. Kainuun Liikunnan rooli sidosryhmänä nousee esille erityisesti ”TELIRANE”- hankkeen kautta. Rajapintojen vahvuus riippuu siitä, mistä hankkeen neljästä painopistealueesta on kyse ja ketkä ovat toimijoina. Terveempi Pohjois-Suomi hankkeen muut osahankkeet, Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri ja Pohjois-Pohjanmaan liitto ovat rajapintoina lähinnä koordinaatiohankkeen kautta.

7.1 Kainuun maakunta -kuntayhtymän organisaation rajapinnat

Kainuun maakunta –kuntayhtymän organisaatioon tiiviimmät rajapinnat muodostunevat perhepalvelujen, vanhuspalvelujen, terveyden- ja sairaudenhoitopalvelujen, sairaanhoitopalvelujen ja Kainuun työterveyspalvelujen kanssa. Hankkeen vaikutukset ja tavoitteet ovat eritasoisia riippuen siitä mikä toimiala ja mikä osa hankkeen tavoiterakenteista on tarkastelun kohteena. Linjaorganisaatiossa ohuemmat rajapinnat ovat ympäristöterveydenhuollon ja yhteisten palvelujen kanssa.

7.2 Kainuun maakunta –kuntayhtymä hankkeet

Kainuun maakunta –kuntayhtymä on ollut ja on edelleen mukana useissa sellaisissa hankkeissa, jotka liittyvät tavalla tai toisella Terveempi Pohjois-Suomi Kainuun osahankkeeseen. Oheisessa kuvassa on esitetty keskeisimmät hankkeet ja tavoiterakenteen mukaiset rajapinnat Terveempi Pohjois-Suomi hankkeeseen.

7.3 Sidosryhmien toiminta

Kainuun maakunta –kuntayhtymä vastaa niin sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluista kuin myös koulutuspalveluista (toinen aste) koko Kainuun alueella. Sidosryhmien kanssa tehtävä jatkuva ja tiivis yhteistyö näkyy hankkeen toiminnassa aktiivisena osallistumisena niin kuntien kuin myös järjestöjen toimintaan.

Terveys- ja hyvinvointierojen kaventamisessa on kaikilla kunnilla tärkeä rooli mm ympäristö-, sivistys-, liikunta- ja teknisten palvelujen tuottajana kuntien asukkaille. Lisäksi useat kolmannen sektorin toimijat (järjestöt, seurakunnat, yhteisöt, yritykset) tuottavat merkittävän osan kuntalaisten hyvinvointia edistävästä palveluista.

8. TIEDOTTAMINEN

Koko hanketta koskeva tiedottaminen on keskitetty koordinaatiohankkeelle. Koordinaatiohanke laatii yhteisen viestintäsuunnitelman, jonka osaksi Kainuun osahanke kiinnittää oman alueellisen viestintäsuunnitelman.

8.1 Ulkoinen viestintä

Ulkoinen viestintä on erittäin tärkeää, koska hankkeen yhtenä tavoitteena on kansalaisten osallisuuden ja osallistumisen vahvistaminen. Viestinnän välineinä käytetään lehdistöä, radiota, televisiota ja internetiä. Hankkeesta tehdään esite, jota voi jakaa erilaisissa seminaareissa ja esittelypisteissä, sekä isompi seinälle ripustettava posterit.

8.2 Sisäinen viestintä pitää sisällään hankkeen sidosryhmät ja Kainuun maakunta - kuntayhtymän henkilökunnan. Heille suunnattu viestintä tapahtuu pääasiassa sähköisten viestimien välityksellä sekä erilaisissa työpalavereissa ja kokouksissa.

9. SEURANTA

Alueellisesti hankkeen etenemistä seuraa ja arvioi projektiryhmä. Lisäksi Kainuun osahankkeen tavoitteiden toteutumista ja etenemistä seuraa ja arvioi koordinaatiohanke. Koko Terveempi Pohjois-Suomi hanketta arvioi ohjausryhmä.

10. DOKUMENTOINTI JA ARKISTOINTI

Toteutetaan KASTE ohjelman ja Kainuun Maakunta –kuntayhtymän laatiman ”projektkirjojen arkistointiohjeen” ja käytäntöjen mukaisesti.